

Slovenské parky a záhrady

G. Steinhübel: *Slovenské parky a záhrady*. Vydavateľstvo Osveta, Martin, 1990, 141 s.

„Nie je nám ľahostajné, či vidíme z okna trávnik a stromy alebo sivú dlažbu a betónové múry. Stromy, aleje, záhrady a parky sú výtvary ľudskej činnosti. Pozornosť, ktorá sa im venuje, je dôkazom kultúrnej vyspelosti obyvateľstva, jeho citu pre krásu životného prostredia a pochoopenia hygienického a psychického významu rastlinných prvkov...“.

Výňatok z predhovoru autora ku svojej knihe hovorí jasnou rečou o význame parkov a záhrad v životnom prostredí človeka. Prozaikovo formou v nej opisuje záhradu, záhradníctvo a sadovníctvo ako kultivovanú formu pôdohospodárskej činnosti človeka v blízkosti svojich obydlí či už z estetických dôvodov, alebo ako kontakt s prírodou. Hodnotí históriu a súčasný stav záhrad a parkovej tvorby na Slovensku, pričom vychádza z kultúry a histórie svetovej parkovej tvorby od dávnej minulosti až podnes. Chronologicky opisuje uplatnenie historických záhrad a záhradných slohov (od kláštorných až po súčasnú architektúru polyfunkčnej mestskej zelene) na Slovensku, aj keď niektoré slohové obdobia sú evidentné len z archívov a historických záznamov (najmä kláštorné a hradné záhrady), alebo z nich zostali niekedy už len plošné torzá (napr. Červený Kláštor Trenčín a pod.)

Ďalšiu pozornosť venuje autor renesančným záhradám. Tento sloh reprezentujú prevažne bratislavské záhrady zo 17. storočia (Forgáčova, Lipaiho), ale aj niektoré ďalšie. Baroko opäť reprezentovali najkrajšie bratislavské záhrady (napr. Pálfióvska, Grasalkovičovská, Erdődiovská, Medická a pod.), ale aj záhrady v Jasove, Bernolákové a pod.

Z obdobia kulminácie baroko-rokoka to bol napr. park v Hodkoviaciach. V anglickom voľne krajinárskom slohu boli vybudované hlavne parky, ako napr. v Topoľčiankach, Mošovciach, Betliari a iné.

Autor ďalej opisuje množstvo menších historických parkov na rovinách pozdĺž Dunaja, Moravy a Váhu na strednom i východnom Slovensku. Sú rozlohovo menšie, alebo majú črty zmiešaných záhradníckych slohov s najčastejšími prvkami anglického alebo barokového slohu. Reprezentujú najpočetnejšiu skupinu parkov na Slovensku. Ďalšou skupinou parkových objektov sú súčasne väčšie mestské a kúpeľné parky (v Bratislave — sad J. Kráľa, Tatranskej Lomnici, Piešťanoch, Sliachi, Trenčianskych Tepliciach, Bojniciach), ktoré majú historickú podstatu prevažne v anglickom slohu.

Osobitnú kapitolu tvoria arboréta a botanické záhrady (napr. Arborétum Mlyňany, Kysihýbel, Borová hora; botanická záhrada v Bratislave, Košiciach, Banskej Štiavnici, Martine).

Autor letmo nazrel aj do problematiky súčasných mestských parkov a sadových námestí. Správne vystihol súčasné ponímanie parkového „slohu“ a účelovosti mestskej zelene v modernej dobe, keď hovorí, že nesú pečať náhlivosti doby a kumulácie neživých prvkov drobnej záhradnej architektúry (v záujme dosiahnutia rýchleho efektu). Kompozícia plôch zelene má síce aj estetické hodnoty, ale plní predovšetkým hygienické a rekreačné požiadavky obyvateľstva.

Postupné zmeny životného štýlu a kultúry ľudskej spoločnosti sa teda odrážajú aj v kultúre parkovej tvorby až po ozeleňovanie súčasných prehustených sídlisk našich miest. V knihe je opísaných spolu 95 slovenských parkov a záhrad.

Obsahuje okrem osobitného gradujúceho a pútavého textu aj 114 vysoko hodnotných farebných fotografií od popredných slovenských fotografov s krajinárskym zameraním. Dopĺňa ho 13 čiernobielych fotografií hlavne historických dokumentov (plány, náčrty, rytiny, pečate, osobnosti). Kniha dokumentuje historický prierez záhradníckeho umenia na Slovensku, jeho architektonickú úroveň i dendrologickú bohatosť. Je dokumentom dedičstva našich predkov. Pohľadom na súčasný slohový štýl parkovej tvorby a ozeleňovania miest poukazuje na neodlučiteľnú spojitosť a potrebu ochrany, zvelačovania a budovania ďalších parkov a plôch zelene v terajšom ponímaní „životného prostredia človeka“.

Knihu odporúčam do pozornosti všetkým tým, ktorí parky a zeleň nielen skúmajú, projektujú, sadia a udržiavajú, ale aj tým, ktorí ich denne užívajú.

Ján Supuka

Přirozené lesy České republiky

E. Průša: *Přirozené lesy České republiky*. Stát. zemědělské nakladatelství, Praha, 1990.

V odborné literatuře se zpravidla nevyhlašují „bestsellery“, ale tímto jménem bylo možno označit nedávno německy vydanou monografií E. Průši „Pralesy v Čechách a na Moravě, jejich struktura a ekologie“ (Academia, Praha, 1985). Tato kniha byla překvapením zejména pro odborníky ze sousedních zemí, kteří netušili, že na území českých zemí — přes četné přírodní perturbace, opakovaně monokultury a nešetrné těžby — zůstávají stát staré porosty blízké svým složením a strukturou klimatickým nebo edafickým klimaxům. Zájemci všech profesí vyslovili uznání zejména Průšově detailní analýze vertikální a horizontální struktury dřevinné složky pralesů.

Pro širší veřejnost je určena pěkná knížka „Přirozené lesy České republiky“, která na 247 stranách velkého formátu s 340 obrázky a na 16 barevných tabulkách popisuje neporušené pralesy, přírodní lesy a přírodě blízké lesy ve 40 přírodních lesních oblastech českých zemí. Ing. Průša je zkušený lesník, ekolog, botanik a fotograf a jeho nová kniha vypovídá věrohodně o přírodní podstatě, problémech i kráse lesů zachovaných často v nevelké vzdálenosti od průmyslových středoevropských středisek. Slovesné i fotografické pojednání těchto lesů svědčí o osobním zainteresování autora na dalších osudech porostů, které na svých korunách nesou břímě průmyslových imisí a k jejich statným kmenům těžbařů nelitostně posílají dřevorubce.

Přínos Průšovy bohatě ilustrované knihy do lesnické a přírodopisné literatury vynikne zejména při srovnání s četnými atlasy a fotografickými knihami i s Vyskotovými „Čs. pralesy“ (Academia, 1981). Ing. Průša dovede slovem i kamerou sdělit množství strohých faktů, zajímavostí i užitečných poučení. Jsem přesvědčen, že kniha poslouží i vysokoškolským studentům v oborech geografických, biologických a botanických.

V době, kdy lesy střední Evropy prodělávají zatěžkávací zkoušku, bude Průšova kniha přesvědčivým povzbuzením pro všechny lesům oddané lesníky i ochránce životního prostředí.

Jan Jeník